

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ANTHONY MICHAEL COLLINS
της 16ης Νοεμβρίου 2023¹

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-345/22 έως C-347/22

Maersk A/S

κατά

Allianz Seguros y Reaseguros SA (C-345/22 και C-347/22)

και

Mapfre España Compañía de Seguros y Reaseguros SA

κατά

MACS Maritime Carrier Shipping GmbH & Co. (C-346/22)

[αιτήσεις του Audiencia Provincial de Pontevedra (εφετείου Pontevedra, Ισπανία) για την έκδοση προδικαστικής απόφασης]

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 – Άρθρο 25, παράγραφος 1 – Σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων η οποία αποδεικνύεται μέσω φορτωτικής – Ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας ενσωματωμένη στη φορτωτική – Δυνατότητα να αντιταχθεί η εν λόγω ρήτρα στον τρίτο κοιμιστή της φορτωτικής – Εφαρμοστέο δίκαιο – Εθνική νομοθεσία η οποία απαιτεί ατομική και χωριστή διαπραγμάτευση της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας από τον τρίτο κοιμιστή της φορτωτικής»

Εισαγωγή

1. Με τις υπό κρίση αιτήσεις προδικαστικής απόφασης, το Audiencia Provincial de Pontevedra (εφετείο Pontevedra, Ισπανία) ζητεί την καθοδήγηση του Δικαστηρίου όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: κανονισμός Βρυξέλλες Ια)². Οι εν λόγω αιτήσεις υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ, πρώτον, της Maersk A/S (στο εξής: Maersk), δανικής εταιρίας θαλάσσιων μεταφορών, και της Allianz Seguros y Reaseguros SA (στο εξής: Allianz), ισπανικής ασφαλιστικής εταιρίας, στις υποθέσεις C-345/22 και C-347/22, και, δεύτερον, της Mapfre España Compañía de Seguros y

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

² ΕΕ 2012, L 351, σ. 1. Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια αντικατέστησε τον κανονισμό (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός Βρυξέλλες Ι), ο οποίος είχε αντικαταστήσει τη Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τις συμβάσεις προσχώρησης των νέων κρατών μελών στην εν λόγω Σύμβαση (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών).

Reasegueros SA (στο εξής: Marfre), ισπανικής ασφαλιστικής εταιρίας, και της MACS Maritime Carrier Shipping GmbH & Co. (στο εξής: MACS), γερμανικής μεταφορικής εταιρίας, στην υπόθεση C-346/22. Σε όλες τις υποθέσεις αξιώνεται αποζημίωση λόγω μερικής απώλειας εμπορευμάτων που μεταφέρθηκαν διά θαλάσσης. Σε όλες τις υποθέσεις εγείρεται το ζήτημα των προϋποθέσεων υπό τις οποίες ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας περιεχόμενη σε σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων η οποία αποδεικνύεται μέσω φορτωτικής μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτο ο οποίος απέκτησε μεταγενέστερα τα εν λόγω εμπορεύματα και κατέστη τοιουτοτρόπως τρίτος κομιστής της συγκεκριμένης φορτωτικής.

Νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Σύμβαση των Βρυξελλών

2. Το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, της Σύμβασης των Βρυξελλών ορίζει τα εξής:

«Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια συμβαλλομένου κράτους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία. Μια τέτοια συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να καταρτίζεται:

- α) είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση·
- β) είτε υπό τύπο ανταποκρινόμενο στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις·
- γ) είτε, στο διεθνές εμπόριο, υπό τύπο ανταποκρινόμενο στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν και οι οποίες είναι ευρέως γνωστές σ' αυτού του είδους την εμπορική δραστηριότητα και τηρούνται τακτικά από τους συμβαλλόμενους σε συμβάσεις του είδους για το οποίο πρόκειται στη συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα.»

Ο κανονισμός Βρυξέλλες I

3. Το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες I έχει ως εξής:

«Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια κράτους μέλους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν διεθνή δικαιοδοσία. Αυτή η δικαιοδοσία είναι αποκλειστική, εκτός αν τα μέρη συμφώνησαν άλλως. Μια τέτοια συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να καταρτισθεί:

- α) είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση·

- β) είτε υπό τύπο ανταποκρινόμενο στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις·
- γ) είτε, στο διεθνές εμπόριο, υπό τύπο ανταποκρινόμενο στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν και οι οποίες είναι ευρέως γνωστές σ' αυτού του είδους την εμπορική δραστηριότητα και τηρούνται τακτικά από τους συμβαλλόμενους σε συμβάσεις του είδους για το οποίο πρόκειται στη συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα.»

Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια

4. Οι αιτιολογικές σκέψεις 15, 19 και 20 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχουν ως εξής:

«(15) Οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας θα πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου. Η δωσιδικία αυτή θα πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των διαδίκων δικαιολογεί άλλο συνδυαστικό στοιχείο. [...]

[...]

(19) Η αυτονομία των μερών μιας σύμβασης όσον αφορά τον καθορισμό του αρμοδίου δικαστηρίου πρέπει να τηρείται με την επιφύλαξη των αποκλειστικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται από τον παρόντα κανονισμό, εκτός εάν πρόκειται για συμβάσεις ασφάλισης, καταναλωτών και εργασίας, όπου επιτρέπεται μόνον περιορισμένη αυτονομία.

(20) Σε περίπτωση που ανακύπτει ζήτημα σχετικά με το κατά πόσον συμφωνία παρέκτασης υπέρ δικαστηρίου ή δικαστηρίων ενός κράτους μέλους είναι άκυρη ως προς την ουσιαστική της ισχύ, το ζήτημα κρίνεται βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους του δικαστηρίου ή των δικαστηρίων που ορίζονται στη συμφωνία, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων του συγκεκριμένου κράτους μέλους.»

5. Το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, το οποίο φέρει τον τίτλο «Παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας» και το οποίο περιλαμβάνεται στο τμήμα 7 του επιγραφόμενου «Διεθνής δικαιοδοσία» κεφαλαίου II του κανονισμού, ορίζει τα εξής:

«1. Αν τα μέρη, ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια κράτους μέλους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν διεθνή δικαιοδοσία, εκτός αν η συμφωνία είναι άκυρη ως προς την ουσιαστική της ισχύ της βάσει της νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους. Αυτή η δικαιοδοσία είναι αποκλειστική, εκτός αν τα μέρη συμφώνησαν άλλως. Η συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας καταρτίζεται:

α) είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση·

β) είτε υπό τύπο ανταποκρινόμενη στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις· ή

γ) είτε, στο διεθνές εμπόριο, υπό μορφή ανταποκρινόμενη στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν και οι οποίες είναι ευρέως γνωστές σ' αυτού του είδους την εμπορική δραστηριότητα και τηρούνται τακτικά από τους συμβαλλόμενους σε συμβάσεις του είδους για το οποίο πρόκειται στη συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα.

[...]

5. Συμφωνία καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας που αποτελεί στοιχείο σύμβασης λογίζεται ως συμφωνία ανεξάρτητη από τους λοιπούς όρους της σύμβασης.

Η εγκυρότητα μιας συμφωνίας καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας δεν επιδέχεται προσβολής εκ μόνου του λόγου ότι η σύμβαση δεν είναι έγκυρη.»

Το εθνικό δίκαιο

6. Στο σημείο XI του προοιμίου του Ley 14/2014, de 24 de julio, de Navegación Marítima (νόμου 14/2014, της 24ης Ιουλίου 2014, περί θαλάσσιας ναυσιπλοΐας, στο εξής: LNM)³ διαλαμβάνονται τα εξής:

«[...]

Το κεφάλαιο I περιέχει τους ειδικούς κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας και, βάσει της κατά προτεραιότητα εφαρμογής στον συγκεκριμένο τομέα των κανόνων διεθνών συμβάσεων και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει ως σκοπό την αποτροπή των διαπιστωθεισών καταχρήσεων, θεσπίζοντας την ακυρότητα των ρητρών υπαγωγής σε αλλοδαπή δικαιοδοσία ή σε διαιτησία στην αλλοδαπή, οι οποίες περιέχονται σε συμβάσεις χρησιμοποίησης σκάφους ή σε συμπληρωματικές συμβάσεις στον τομέα της ναυσιπλοΐας, εάν οι εν λόγω ρήτρες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής και χωριστής διαπραγμάτευσης.

[...]»

7. Το άρθρο 251 του LNM, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αποτελέσματα της μεταβίβασης», ορίζει τα εξής:

«Η μεταβίβαση φορτωτικής παράγει τα ίδια αποτελέσματα με την παράδοση των εμπορευμάτων τα οποία αφορά, με την επιφύλαξη των μέσων ένδικης προστασίας του ποινικού και του αστικού δικαίου που διαθέτει οιοσδήποτε στερήθηκε παρανόμως τα εν λόγω εμπορεύματα. Ο εκδοχέας της φορτωτικής αποκτά όλα τα δικαιώματα και τις αγωγές του εκχωρητή επί των εμπορευμάτων, εξαιρουμένων των συμφωνιών περί διεθνούς δικαιοδοσίας και διαιτησίας, οι οποίες απαιτούν τη συγκατάθεση του εκδοχέα κατά τα προβλεπόμενα στο κεφάλαιο I του τίτλου IX.»

8. Το άρθρο 468 του LNM, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ρήτρες διεθνούς δικαιοδοσίας και διαιτησίας», ορίζει τα ακόλουθα:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων των διεθνών συμβάσεων που ισχύουν στην Ισπανία και των κανόνων του δικαίου της Ένωσης, οι ρήτρες υπαγωγής σε αλλοδαπή δικαιοδοσία ή σε διαιτησία στην αλλοδαπή, οι οποίες περιέχονται σε συμβάσεις χρησιμοποίησης σκάφους ή σε

³ BOE αριθ. 180 της 25ης Ιουλίου 2014, σ. 59193.

συμπληρωματικές συμβάσεις στον τομέα της ναυσιπλοΐας, είναι άκυρες και λογίζονται ως μηδέποτε συναφθείσες εάν δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής και χωριστής διαπραγμάτευσης.

Ειδικότερα, η συμπερίληψη ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας ή ρήτρας διαιτησίας στους εκ των προτέρων διατυπωμένους όρους οποιασδήποτε εκ των συμβάσεων που μνημονεύονται στο προηγούμενο εδάφιο δεν συνιστά αφ' εαυτής απόδειξη ότι πληρούνται οι απαιτούμενες προς τούτο προϋποθέσεις.»

Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Υπόθεση C-345/22

9. Η Maersk Line Perú S.A.C.⁴, ως μεταφορέας, και η Aguafrost Perú, ως φορτωτής, συνήψαν σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων με όρους «αξία και ναύλος» (CFR), όπως προκύπτει από τη φορτωτική που εκδόθηκε στις 9 Απριλίου 2018. Η φορτωτική περιείχε, στην οπίσθια όψη, ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία διελάμβανε τα εξής: «Σε κάθε άλλη περίπτωση, η παρούσα φορτωτική διέπεται από το αγγλικό δίκαιο και ερμηνεύεται σύμφωνα με το δίκαιο αυτό και όλες οι εξ αυτής ανακύπτουσες διαφορές επιλύονται από το High Court of Justice [(England & Wales) (United Kingdom) of London] [άνωτερο δικαστήριο (Αγγλία και Ουαλία) (Ηνωμένο Βασίλειο) του Λονδίνου], αποκλεισμένης της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων άλλης χώρας. Επιπλέον, κατά τη διακριτική ευχέρειά του, ο μεταφορέας δύναται να ασκήσει αγωγή κατά του εμπόρου ενώπιον του έχοντος διεθνή δικαιοδοσία και αρμοδιότητα δικαστηρίου του τόπου ασκήσεως της δραστηριότητας του εμπόρου». Η Oversea Atlantic Fish SL (στο εξής: Oversea), ισπανική εταιρία προμήθειας ιχθυοπροϊόντων, απέκτησε τα μεταφερόμενα εμπορεύματα και κατέστη τοιουτοτρόπως τρίτος κομιστής της εν λόγω φορτωτικής.

10. Τα εμπορεύματα έφθασαν στον λιμένα προορισμού έχοντας υποστεί ζημίες. Η Allianz, ασφαλιστική εταιρία η οποία υπεισήλθε στα δικαιώματα της Oversea, άσκησε αγωγή κατά της Maersk ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστηρίου εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra, Ισπανία) με αίτημα την καταβολή αποζημίωσης ύψους 67 449,71 ευρώ⁵.

11. Επικαλούμενη την ως άνω ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, η Maersk υποστήριξε ότι τα ισπανικά δικαστήρια δεν έχουν διεθνή δικαιοδοσία. Με διάταξη της 26ης Μαΐου 2020, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστήριο εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) απέρριψε την ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας. Η Maersk προσέβαλε την εν λόγω διάταξη ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου. Το ένδικο μέσο απορρίφθηκε με διάταξη της 2ας Δεκεμβρίου 2020.

12. Με απόφαση της 7ης Ιουλίου 2021, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστήριο εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) δέχθηκε επί της ουσίας την αγωγή της Allianz. Η Maersk άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης, η οποία περιορίζεται στην αμφισβήτηση της διεθνούς δικαιοδοσίας των ισπανικών δικαστηρίων. Κατά τη Maersk, δεδομένου ότι το άρθρο 251 του LNM αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, το

⁴ Η Maersk Line Perú S.A.C. είναι περουβιανή θυγατρική της Maersk. Στις παρούσες προτάσεις χρησιμοποιώ τον όρο «Maersk» και για την εν λόγω θυγατρική.

⁵ Στη διάταξη περί παραπομπής διευκρινίζεται ότι η αγωγή ασκήθηκε πριν από την 31η Δεκεμβρίου 2020.

αιτούν δικαστήριο οφείλει να εφαρμόσει το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Κατά συνέπεια, η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο κομιστή της φορτωτικής.

13. Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες για το αν ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας όπως η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης, την οποία είχαν συμφωνήσει οι αρχικοί συμβαλλόμενοι της σύμβασης μεταφοράς, μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτο κομιστή φορτωτικής ο οποίος δεν συγκατατέθηκε ρητώς, κατόπιν ατομικής και χωριστής διαπραγμάτευσης, στην εν λόγω ρήτρα.

14. Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι ο όρος «ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας» συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης. Στον τομέα των διεθνών θαλάσσιων μεταφορών χρησιμοποιούνται συχνά ρήτρες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, οπότε, σύμφωνα με το άρθρο 25, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να γνωρίζουν την ύπαρξή τους. Υπό τις συνθήκες αυτές, η απόφαση στην υπόθεση *Castelletti*⁶ επιρρωννύει την άποψη περί υπάρξεως τεκμηρίου ότι το πρόσωπο στο οποίο αντιτάσσεται τέτοια ρήτρα είχε συγκατατεθεί σε αυτήν. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι οι ρήτρες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας έχουν, ως εκ της φύσεώς τους, ανεξάρτητο και αυτοτελή χαρακτήρα. Επομένως, το ουσιαστικό δίκαιο που διέπει τέτοιες ρήτρες μπορεί να εμπίπτει σε νομικό καθεστώς διαφορετικό από εκείνο που διέπει τη λοιπή σύμβαση. Ως εξ τούτου, η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να είναι έγκυρη ακόμη και αν η ίδια η σύμβαση λογίζεται άκυρη.

15. Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, σε περίπτωση φορτωτικών οι οποίες περιέχουν ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας και τις οποίες αποκτά τρίτος, το άρθρο 251 του LNM παραπέμπει στο άρθρο 468 του ίδιου νόμου, το οποίο προβλέπει ότι οι ρήτρες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας είναι άκυρες σε περίπτωση κατά την οποία δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής και χωριστής διαπραγμάτευσης⁷. Το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει την αρχή την οποία διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση *Russ*⁸ και επανέλαβε με την απόφαση *Coreck*⁹ ότι, «στο μέτρο που η περιεχόμενη σε φορτωτική ρήτρα απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας είναι κατά το άρθρο 17 της Συμβάσεως [των Βρυξελλών] ισχυρή στις σχέσεις μεταξύ του φορτωτή και του μεταφορέα, η ρήτρα αυτή μπορεί να τύχει επικλήσεως έναντι του τρίτου κομιστή της φορτωτικής όταν, βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, ο κομιστής της φορτωτικής διαδέχεται τον φορτωτή στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του». Η μνεία του «εφαρμοστέου εθνικού δικαίου» στο προπαρατεθέν χωρίο μπορεί να γίνει αντιληπτή ως παραπομπή στο άρθρο 251 του LNM. Επομένως, δεδομένου ότι τα συμβαλλόμενα μέρη θα έπρεπε να έχουν διαπραγματευθεί τη ρήτρα δικαιοδοσίας ατομικά και χωριστά, η μεταβίβαση δικαιωμάτων βάσει της φορτωτικής δεν έχει συντελεσθεί πλήρως. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 251 του LNM αντιβαίνει στην προμνησθείσα αρχή.

⁶ Απόφαση της 16ης Μαρτίου 1999 (C-159/97, EU:C:1999:142).

⁷ Κατά το αιτούν δικαστήριο, σκοπός του LNM είναι να διασφαλίζεται ότι οι ρήτρες διεθνούς δικαιοδοσίας και διατησίας δεσμεύουν τους συμβαλλόμενους μόνον όταν αυτοί έχουν διαπραγματευθεί τις εν λόγω ρήτρες ατομικά και χωριστά. Τούτο είναι αναγκαίο για την προστασία των συμφερόντων των ημεδαπών αποδεκτών των εμπορευμάτων, οι οποίοι είναι κομιστές φορτωτικών στις οποίες οι αρχικοί συμβαλλόμενοι ενσωμάτωσαν ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας και οι οποίοι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως συμβαλλόμενοι, ιδίως σε περίπτωση συμβάσεων τακτικών θαλάσσιων μεταφορών. Η επιβολή, στους ημεδαπούς επιχειρηματίες, φορτωτές και παραλήπτες εμπορευμάτων, της υποχρέωσης να ασκούν για μικρής αξίας απαιτήσεις αγωγή ενώπιον αλλοδαπών δικαστηρίων μπορεί να υπονομεύσει στην πράξη τη δικαστική προστασία τους.

⁸ Απόφαση της 19ης Ιουνίου 1984 (71/83, EU:C:1984:217, στο εξής: απόφαση *Russ*, σκέψη 24).

⁹ Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2000 (C-387/98, EU:C:2000:606, στο εξής: απόφαση *Coreck*, σκέψη 23).

16. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το εθνικό δίκαιο βάσει του οποίου δύναται να εξετασθεί το κύρος της ρήτηρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να είναι αυτό του κράτους το οποίο η εν λόγω ρήτρα ορίζει ως έχον διεθνή δικαιοδοσία, ήτοι του Ηνωμένου Βασιλείου. Το αιτούν δικαστήριο τεκμηριώνει τη θέση αυτή παραπέμποντας στο άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια και στις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Benincasa*¹⁰ και *DelayFix*¹¹, όθεν προκύπτει ότι η ουσιαστική ισχύς ρήτηρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να εκτιμάται βάσει του δικαίου του κράτους μέλους τα δικαστήρια του οποίου ορίζονται ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία κατά την εν λόγω ρήτρα.

17. Εκκινώντας από την παραδοχή ότι το άρθρο 251 του LNM έχει εφαρμογή και ότι πρέπει να εξεταστεί αν ο τρίτος κομιστής της φορτωτικής συγκατατέθηκε στη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας ατομικά και χωριστά, το αιτούν δικαστήριο θέτει το ζήτημα της μορφής υπό την οποία μπορεί να παρέχεται η εν λόγω συγκατάθεση. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το συγκεκριμένο ζήτημα διέπεται από το δίκαιο της Ένωσης, επισημαίνεται δε ότι, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, εφαρμόζεται κριτήριο περί τεκμαιρόμενης συγκατάθεσης.

18. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες σχετικά με το αν το άρθρο 251 του LNM είναι σύμφωνο με τη νομολογία του Δικαστηρίου στο μέτρο που η εν λόγω διάταξη προβλέπει ότι το δίκαιο που διέπει τη μεταβίβαση της φορτωτικής είναι διαφορετικό από εκείνο που εφαρμόζεται στη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται στη φορτωτική¹².

19. Επομένως, το Audiencia Provincial de Pontevedra (εφετείο Pontevedra) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Σε περίπτωση όπως η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης, πρέπει να θεωρηθεί ότι η διάταξη του άρθρου 25 του [κανονισμού Βρυξέλλες Ια], κατά την οποία η ακυρότητα της συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να εκτιμηθεί βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο απονέμεται η εν λόγω δικαιοδοσία, καταλαμβάνει επίσης το ζήτημα του κύρους της επέκτασης της ρήτηρας σε τρίτο μη συμβαλλόμενο στη σύμβαση στην οποία περιέχεται η εν λόγω ρήτρα;
- 2) Σε περίπτωση μεταβίβασης της φορτωτικής σε τρίτο, παραλήπτη των εμπορευμάτων, ο οποίος δεν συμμετείχε στη σύμβαση που συνήφθη μεταξύ του φορτωτή και του θαλάσσιου μεταφορέα, συνάδει με το άρθρο 25 του [κανονισμού Βρυξέλλες Ια] και με τη νομολογία του Δικαστηρίου που αφορά την ερμηνεία του διάταξη όπως αυτή του άρθρου 251 του [LNM], η οποία απαιτεί, προκειμένου να μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτο, η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας να έχει αποτελέσει αντικείμενο «ατομικής και χωριστής» διαπραγμάτευσης με τον εν λόγω τρίτο;
- 3) Μπορεί, βάσει του δικαίου της Ένωσης, η νομοθεσία των κρατών μελών να θεσπίζει πρόσθετες απαιτήσεις κύρους για την ισχύ έναντι τρίτων των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας που περιέχονται σε φορτωτικές;

¹⁰ Απόφαση της 3ης Ιουλίου 1997 (C-269/95, EU:C:1997:337).

¹¹ Απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2020 (C-519/19, EU:C:2020:933, στο εξής: απόφαση *DelayFix*).

¹² Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στη σκέψη 23 της απόφασης *Coreck* και στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα S. Alber στην υπόθεση *Coreck* (C-387/98, EU:C:2000:157).

- 4) Μπορεί να θεωρηθεί ότι διάταξη όπως αυτή του άρθρου 251 του [LNM], κατά την οποία ο τρίτος κοιμιστής υπεισέρχεται στη θέση του συμβαλλομένου μόνον εν μέρει, δηλαδή όχι όσον αφορά τις ρήτρες παρέκτασης δικαιοδοσίας, θεσπίζει πρόσθετη απαίτηση κύρους των εν λόγω ρητρών, η οποία αντιβαίνει στο άρθρο 25 του [κανονισμού Βρυξέλλες Ια];»

Υπόθεση C-346/22

20. Η MACS, ως μεταφορέας, και η Tunacor Fisheries Ltd, ως φορτωτής, συνήψαν σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων με όρους «αξία και ναύλος» (CFR), όπως προκύπτει από τη φορτωτική που εκδόθηκε στις 13 Απριλίου 2019. Στην οπίσθια όψη της φορτωτικής περιεχόταν η εξής ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας: «Η παρούσα φορτωτική διέπεται από το αγγλικό δίκαιο, όλες δε οι διαφορές που ανακύπτουν εξ αυτής υποβάλλονται στο High Court of Justice [(England & Wales)] of London [ανώτερο δικαστήριο (Αγγλία και Ουαλία) του Λονδίνου]». Η ισπανική εταιρία Fortitude Shipping SL (στο εξής: Fortitude) απέκτησε τα εμπορεύματα και κατέστη τοιουτοτρόπως τρίτος κοιμιστής της εν λόγω φορτωτικής.

21. Τα εμπορεύματα έφθασαν στον λιμένα προορισμού έχοντας υποστεί ζημίες. Η Marfre, ασφαλιστική εταιρία η οποία υπεισήλθε στα δικαιώματα της Fortitude, άσκησε αγωγή κατά της MACS ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστηρίου εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) με αίτημα την καταβολή αποζημίωσης ύψους 80 187,90 ευρώ¹³.

22. Επικαλούμενη την προμνησθείσα ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, η MACS υποστήριξε ότι τα ισπανικά δικαστήρια δεν έχουν διεθνή δικαιοδοσία. Με διάταξη της 3ης Μαΐου 2020, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστήριο εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) αποφάνθηκε ότι δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία. Η Marfre άσκησε κατά της εν λόγω διατάξεως έφεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Επικαλούμενη το άρθρο 251 του LNM, η Marfre υποστήριξε ότι η ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας δεν μπορούσε να αντιταχθεί στη Fortitude, η οποία δεν υπήρξε ούτε συμβαλλόμενη στη σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων ούτε μετείχε καθ' οιονδήποτε τρόπο στην εκτέλεσή της. Κατά τη MACS, δεδομένου ότι το άρθρο 251 του LNM αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εφαρμόσει το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, οπότε η ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο κοιμιστή της φορτωτικής.

23. Διατηρώντας τις ίδιες αμφιβολίες με εκείνες που εξέθεσε στο πλαίσιο της υπόθεσης C-345/22, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα κατ' ουσίαν πανομοιότυπα με εκείνα της εν λόγω υποθέσεως.

Υπόθεση C-347/22

24. Η Maersk, ως μεταφορέας, και η Aguafrrost Perú, ως φορτωτής, συνήψαν σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων με όρους «αξία και ναύλος» (CFR), όπως προκύπτει από τη φορτωτική που εκδόθηκε στις 2 Αυγούστου 2018. Η φορτωτική περιείχε, στην οπίσθια όψη, ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας πανομοιότυπη με την παρατεθείσα στο σημείο 9 των παρουσών προτάσεων. Η Oversea απέκτησε τα εμπορεύματα και κατέστη τοιουτοτρόπως τρίτος κοιμιστής της εν λόγω φορτωτικής.

¹³ Στη διάταξη περί παραπομπής διευκρινίζεται ότι η αγωγή ασκήθηκε πριν από την 31η Δεκεμβρίου 2020.

25. Τα εμπορεύματα έφθασαν στον λιμένα προορισμού έχοντας υποστεί ζημιές. Η Allianz, ασφαλιστική εταιρία η οποία υπεισήλθε στα δικαιώματα της Oversea, άσκησε αγωγή κατά της Maersk ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστηρίου εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) με αίτημα την καταβολή αποζημίωσης ύψους 106 093,65 ευρώ¹⁴.

26. Επικαλούμενη τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, η Maersk υποστήριξε ότι τα ισπανικά δικαστήρια δεν έχουν διεθνή δικαιοδοσία. Με διάταξη της 20ής Οκτωβρίου 2020, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστήριο εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) απέρριψε την ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας.

27. Με απόφαση της 9ης Ιουλίου 2021, το Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Pontevedra (δικαστήριο εμπορικών διαφορών αριθ. 3 της Pontevedra) δέχθηκε επί της ουσίας την αγωγή της Allianz. Η Maersk άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης, υποστηρίζοντας ότι τα ισπανικά δικαστήρια δεν έχουν διεθνή δικαιοδοσία. Δεδομένου ότι το άρθρο 251 του LNM αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εφαρμόσει το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, οπότε η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο κομιστή της φορτωτικής.

28. Διατηρώντας τις ίδιες αμφιβολίες με εκείνες που εξέθεσε στο πλαίσιο της υπόθεσης C-345/22, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα κατ' ουσίαν πανομοιότυπα με εκείνα της εν λόγω υποθέσεως.

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

29. Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 2022 αποφασίστηκε η συνεκδίκηση των υποθέσεων C-345/22, C-346/22 και C-347/22, προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

30. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Ισπανική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Νομική ανάλυση

Προκαταρκτική παρατήρηση

31. Η συμφωνία για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας¹⁵ (στο εξής: συμφωνία αποχώρησης) συνήφθη στις 17 Οκτωβρίου 2019 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2020. Κατά την παράγραφο 1, στοιχείο α', του άρθρου 67 της συμφωνίας αποχώρησης, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, και σχετική συνεργασία μεταξύ κεντρικών αρχών», οι διατάξεις περί διεθνούς δικαιοδοσίας του κανονισμού Βρυξέλλες Ια εφαρμόζονται, τόσο στο

¹⁴ Στη διάταξη περί παραπομπής διευκρινίζεται ότι η αγωγή ασκήθηκε πριν από την 31η Δεκεμβρίου 2020.

¹⁵ ΕΕ 2020, L 29, σ. 7.

Ηνωμένο Βασίλειο όσο και στα κράτη μέλη, σε περιπτώσεις στις οποίες εμπλέκεται το Ηνωμένο Βασίλειο, σε σχέση με αγωγές που ασκήθηκαν πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου η οποία καθορίζεται στο άρθρο 126 της συμφωνίας αποχώρησης.

32. Οι υπό κρίση υποθέσεις αφορούν ρήτρες με τις οποίες τα δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου ορίστηκαν ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία. Στις διατάξεις περί παραπομπής επισημαίνεται ότι οι αγωγές των κύριων δικών ασκήθηκαν πριν από την 31η Δεκεμβρίου 2020, ημερομηνία λήξης της μεταβατικής περιόδου η οποία προβλέπεται στο άρθρο 126 της συμφωνίας αποχώρησης. Όπως ορθώς παρατηρούν η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, για την επίλυση των διαφορών που αποτελούν αντικείμενο των διατάξεων περί παραπομπής είναι αναγκαίο να ερμηνευθεί ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

33. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν ο κανόνας του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, κατά τον οποίο η ουσιαστική ισχύς ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να εκτιμάται βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους του δικαστηρίου ή των δικαστηρίων που ορίζονται ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία με την εν λόγω ρήτρα, έχει εφαρμογή όταν ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται σε φορτωτική αντιτάσσεται σε τρίτο κομιστή της εν λόγω φορτωτικής.

34. Το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια διέπει συμφωνίες με τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη απονέμουν διεθνή δικαιοδοσία σε δικαστήριο ή δικαστήρια κράτους μέλους ώστε να επιλαμβάνονται κάθε διαφοράς, υφιστάμενης ή μελλοντικής, η οποία μπορεί να ανακύψει μεταξύ τους¹⁶. Ο όρος «ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας» συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης και πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ώστε η αρχή της αυτονομίας της βούλησης των συμβαλλομένων, επί της οποίας ερείδεται το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, να τυγχάνει πλήρους εφαρμογής¹⁷.

35. Η σύγκριση με τις αντίστοιχες διατάξεις της Σύμβασης των Βρυξελλών και του κανονισμού Βρυξέλλες Ι καταδεικνύει τις τροποποιήσεις τις οποίες επέφερε το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια όσον αφορά τις ρήτρες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας. Πρώτον, απάλειψε την προϋπόθεση κατά την οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη πρέπει να έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος¹⁸. Δεύτερον, το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια περιέχει νέο ομοιόμορφο κανόνα περί σύγκρουσης δικαίων κατά τον οποίο η ουσιαστική ισχύς ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να εκτιμάται βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους των δικαστηρίων που ορίζονται ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία με την εν λόγω ρήτρα, περιλαμβανομένων, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 20 του εν λόγω κανονισμού,

¹⁶ Οι συμφωνίες αυτές ονομάζονται συχνά «συμφωνίες παρέκτασης» ή «συμφωνίες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας».

¹⁷ Απόφαση DelayFix (σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

¹⁸ Η μόνη απαίτηση που εξακολουθεί να ισχύει είναι οι συμβαλλόμενοι να επιλέγουν δικαστήριο ευρισκόμενο σε κράτος μέλος.

«των κανόνων περί συγκρούσεως δικαίων του συγκεκριμένου κράτους μέλους»¹⁹. Παρατηρώ ότι ο νέος αυτός κανόνας εφαρμόζεται όταν το ζήτημα της ουσιαστικής ισχύος εγείρεται τόσο ενώπιον του δικαστηρίου το οποίο όρισαν οι συμβαλλόμενοι με τη ρήτρα διεθνούς παρέκτασης δικαιοδοσίας όσο και ενώπιον κάθε άλλου δικαστηρίου κράτους μέλους στο οποίο υποβάλλεται διαφορά κατά παράβαση της συγκεκριμένης ρήτρας²⁰. Τρίτον, το άρθρο 25, παράγραφος 5, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια προβλέπει την αυτοτέλεια των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας σε σχέση με τους λοιπούς όρους της σύμβασης²¹.

36. Ούτε το άρθρο 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ούτε οποιαδήποτε άλλη διάταξη του ρυθμίζει ρητώς τα αποτελέσματα των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας έναντι τρίτων, ειδικότερα δε έναντι προσώπων εκτός των συμβαλλομένων της αρχικής σύμβασης που αφορά η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, τα οποία καθίστανται μεταγενέστερα συμβαλλόμενοι της εν λόγω σύμβασης δυνάμει εκχώρησης ή άλλης συμφωνίας μεταβίβασης²². Κατά το Δικαστήριο, η περιλαμβανόμενη σε σύμβαση ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας δύναται κατ' αρχήν να παραγάγει τα αποτελέσματά της μόνο στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ των αρχικώς συμβαλλομένων μερών²³. Για να μπορεί μια τέτοια ρήτρα να αντιταχθεί σε τρίτον απαιτείται, κατ' αρχήν, η σχετική συναίνεσή του²⁴. Η συγκεκριμένη προσέγγιση συνάδει με την προγενέστερη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το άρθρο 17 της Σύμβασης των Βρυξελλών και το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι²⁵.

37. Το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια εφαρμόζεται σε περιπτώσεις στις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη «συμφώνησαν» ως προς το έχον διεθνή δικαιοδοσία δικαστήριο. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 15 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, εν λόγω σύμπτωση βουλήσεως μεταξύ των συμβαλλομένων είναι εκείνη η οποία δικαιολογεί, δυνάμει της αρχής της αυτονομίας της βουλήσεως, την κατά προτεραιότητα απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας

¹⁹ Από την αιτιολογική έκθεση της πρότασης της Επιτροπής σχετικά με κανονισμό του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [COM(2010) 748 final, σ. 9] προκύπτει ότι βούληση του νομοθέτη ήταν να ευθυγραμμίσει τη διατύπωση της συγκεκριμένης διάταξης με εκείνη του άρθρου 5 της Σύμβασης της Χάγης της 30ής Ιουνίου 2005 για τις συμφωνίες παρέκτασης δικαιοδοσίας με σκοπό τη διευκόλυνση της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εν λόγω Σύμβαση (για το κείμενο της Σύμβασης, βλ. ΕΕ 2009, L 133, σ. 3). Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της εν λόγω Σύμβασης, «[τ]ο δικαστήριο ή τα δικαστήρια ενός συμβαλλόμενου κράτους που ορίζονται αρμόδια σε συμφωνία παρέκτασης αποκλειστικής δικαιοδοσίας είναι αρμόδια να εκδικάζουν διαφορά η οποία υπάγεται στην εν λόγω συμφωνία, εκτός αν η συμφωνία είναι άκυρη βάσει του δικαίου του εν λόγω κράτους». Επομένως, ο νέος κανόνας περί σύγκρουσης δικαίων πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα του αντίστοιχου κανόνα της Σύμβασης για τις συμφωνίες παρέκτασης δικαιοδοσίας. Στο πλαίσιο αυτό, βλ. Hartley, T. και Dogauchi, M., *Εισηγητική έκθεση*, διαθέσιμη στη διεύθυνση <https://assets.hcch.net/docs/d0f47ca5-0d63-4731-8bc1-3a81cc58435e.pdf>.

²⁰ Βλ. Nuyts, A., «La refonte du règlement Bruxelles I», *Rev. Crit. DIP*, 2013, σ. 56. Εάν η ουσιαστική ισχύς των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας είχε αμφισβητηθεί στο πλαίσιο της κύριας δίκης, κάτι το οποίο δεν φαίνεται να συμβαίνει εν προκειμένω, τα ισπανικά δικαστήρια θα αποφαίνονταν επί του ζητήματος αυτού εφαρμόζοντας το δίκαιο του Μεγάλου Βασιλείου, περιλαμβανομένων των κανόνων περί σύγκρουσης δικαίων του εν λόγω κράτους. Εντούτοις, τα δικαστήρια του κράτους μέλους ενώπιον του οποίου ασκήθηκε αγωγή κατά παράβαση ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας μπορούν να αποφανθούν επί της ουσιαστικής ισχύος της εν λόγω ρήτρας, εφόσον το ορισθέν ως έχον διεθνή δικαιοδοσία δικαστήριο δεν έχει επιληφθεί της διαφοράς. Όταν ένας συμβαλλόμενος ασκήσει αγωγή ενώπιον δικαστηρίου του ορισθέντος ως έχοντος διεθνή δικαιοδοσία κράτους μέλους, το άρθρο 31, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια προβλέπει ότι τα δικαστήρια των άλλων κρατών μελών οφείλουν να αναστέλλουν κάθε ενώπιόν τους διαδικασία.

²¹ Το Δικαστήριο είχε αναγνωρίσει με τη νομολογία του την αυτοτέλεια των εν λόγω διατάξεων: βλ. απόφαση της 3ης Ιουλίου 1997, *Benincasa* (C-269/95, EU:C:1997:337, σκέψη 25).

²² Πρβλ. σκέψη 40 της απόφασης *DelayFix*, κατά την οποία «το άρθρο 25, παράγραφος 1, του [κανονισμού Βρυξέλλες Ια] δεν διευκρινίζει αν δύναται να υπάρξει διαδοχή σε σχέση με ρήτρα παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας, πέραν του κύκλου των συμβαλλομένων σε συγκεκριμένη σύμβαση, ώστε η ρήτρα να δεσμεύει τρίτον, συμβαλλόμενο σε μεταγενέστερη σύμβαση και υπεισεθόντα εν όλω ή εν μέρει στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις ενός εκ των συμβαλλομένων στην αρχική σύμβαση».

²³ Απόφαση *DelayFix* (σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

²⁴ Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335, στο εξής: απόφαση *CDC Hydrogen Peroxide*, σκέψη 64 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

²⁵ Αποφάσεις της 20ής Φεβρουαρίου 1997, *MSG* (C-106/95, EU:C:1997:70, σκέψεις 15 και 17), της 16ης Μαρτίου 1999, *Castelletti* (C-159/97, EU:C:1999:142, σκέψεις 19 και 34), και της 7ης Φεβρουαρίου 2013, *Refcomp* (C-543/10, EU:C:2013:62, στο εξής: απόφαση *Refcomp*, σκέψεις 26 έως 29).

στο δικαστήριο που επιλέγουν οι συμβαλλόμενοι²⁶. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια επιβάλλει στο επιληφθέν δικαστήριο να εξετάσει ήδη εξ αρχής αν για τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας υπήρξε όντως συναίνεση των μερών, η ύπαρξη της οποίας πρέπει να εκδηλώνεται κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο, δεδομένου ότι ο τύπος που απαιτείται από την εν λόγω διάταξη εξυπηρετεί τον σκοπό της απόδειξης της ύπαρξης συναίνεσης μεταξύ των εν λόγω μερών²⁷.

38. Εντούτοις, σε πλείονες αποφάσεις σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 17 της Σύμβασης των Βρυξελλών οι οποίες εκδόθηκαν στο πλαίσιο διαφορών που άπτονταν συμβάσεων παροχής υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών, το Δικαστήριο έκρινε ότι ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας ενσωματωμένη σε φορτωτική μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτο στη σύμβαση. Τούτο μπορεί να συμβεί αν η εν λόγω ρήτρα έχει αναγνωριστεί ως έγκυρη στο πλαίσιο της σχέσης μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή²⁸ και εφόσον, δυνάμει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, ο τρίτος διαδέχεται τον φορτωτή στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του όταν αποκτά τη φορτωτική²⁹. Κατά το Δικαστήριο, στις περιπτώσεις αυτές δεν χρειάζεται να εξακριβωθεί η συγκατάθεση του τρίτου κομιστή της φορτωτικής για την περιεχόμενη στην αρχική συμφωνία ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας. Η απόκτηση της φορτωτικής δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να παρέχονται στον τρίτο περισσότερα δικαιώματα από όσα είχε ο φορτωτής. Επομένως, ο τρίτος καθίσταται φορέας τόσο όλων των δικαιωμάτων όσο και όλων των υποχρεώσεων που αναγράφονται στη φορτωτική, περιλαμβανομένων των σχετικών με τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας³⁰. Όταν το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει τέτοια διαδοχή, το επιληφθέν της υποθέσεως δικαστήριο πρέπει να εξακριβώσει αν ο τρίτος συγκατατέθηκε όντως στη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας³¹.

39. Με την απόφαση Refcomp, η οποία αφορούσε την ερμηνεία του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η έκταση εφαρμογής της προμνησθείσας νομολογίας πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του όλως ιδιάζοντος χαρακτήρα της φορτωτικής, την οποία όρισε ως «[μέσο] του διεθνούς εμπορίου με σκοπό να διέπει σχέση εμπλέκουσα τουλάχιστον τρία πρόσωπα, και συγκεκριμένα τον θαλάσσιο μεταφορέα, τον αποστολέα των εμπορευμάτων ή φορτωτή και τον αποδέκτη των εμπορευμάτων» και «διαπραγματεύσιμο τίτλο παρέχοντα στον κύριο τη δυνατότητα να μεταβιβάσει τα εμπορεύματα, ενόσω διαρκεί η μεταφορά τους, σε αγοραστή ο οποίος καθίσταται κάτοχος όλων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του φορτωτή έναντι του μεταφορέα»³². Ο τρίτος κομιστής δεσμεύεται από τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας που περιέχεται στη φορτωτική λόγω της σχέσης διαδοχής μεταξύ του φορτωτή και του τρίτου κομιστή της φορτωτικής. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η συγκεκριμένη νομολογία δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής στις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, δεδομένου ότι η υπόθεση εκείνη αφορούσε ρήτρα

²⁶ Όσον αφορά το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, πρβλ. απόφαση Refcomp (σκέψη 26).

²⁷ Απόφαση DelayFix (σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια διέπει την τυπική ισχύ των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να ορίζουν πρόσθετες τυπικές προϋποθέσεις ούτε μπορούν να τροποποιούν ή να μην εφαρμόζουν τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 25, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 1981, *Elefanten Schuh*, 150/80, EU:C:1981:148, σκέψη 26).

²⁸ Στις υπό κρίση υποθέσεις ουδόλως προκύπτει ότι οι ρήτρες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας δεν είναι έγκυρες στο πλαίσιο της σχέσης μεταξύ μεταφορέων και φορτωτών.

²⁹ Αποφάσεις Russ (σκέψη 24), της 16ης Μαρτίου 1999, *Castelletti* (C-159/97, EU:C:1999:142, σκέψη 41), και *Coreck* (σκέψη 23).

³⁰ Απόφαση *Coreck* (σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

³¹ Απόφαση *Coreck* (σκέψη 26).

³² Απόφαση Refcomp (σκέψη 35).

παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας την οποία ο κατασκευαστής και ο αρχικός αγοραστής των προϊόντων είχαν συμφωνήσει στο πλαίσιο σύμβασης που αποτελούσε μέρος διαδοχικών συμβάσεων περί μεταβίβασης της κυριότητας των προϊόντων³³.

40. Εν συνεχεία το Δικαστήριο υιοθέτησε λιγότερο περιοριστική προσέγγιση και εφάρμοσε σε άλλες συμβάσεις τη νομολογία που είχε διαμορφώσει στο πλαίσιο των φορτωτικών.

41. Η απόφαση CDC Hydrogen Peroxide αφορούσε, μεταξύ άλλων, την ερμηνεία του άρθρου 23 του κανονισμού Βρυξέλλες I. Βελγική εταιρία συσταθείσα με σκοπό την άσκηση των αξιώσεων αποζημίωσης επιχειρήσεων που είχαν θιγεί από καρτέλ άσκηση, ενώπιον γερμανικού δικαστηρίου, αγωγή παροχής στοιχείων και καταβολής αποζημίωσης κατά πλειόνων εταιριών εγκατεστημένων σε διάφορα κράτη μέλη οι οποίες είχαν μετάσχει σε πράξεις που ενείχαν παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ. Παραπέμποντας στην απόφαση Coreck, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «μόνο σε περίπτωση κατά την οποία, σύμφωνα με το εφαρμοστέο επί της ουσίας εθνικό δίκαιο, όπως αυτό καθορίστηκε κατ' εφαρμογήν των κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικαστηρίου που επελήφθη της υποθέσεως, ο τρίτος υποκαταστάθηκε σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αρχικού συμβαλλομένου μπορεί να αντιταχθεί στον εν λόγω τρίτο ρήτρα παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας ως προς την οποία αυτός δεν είχε συναινέσει»³⁴.

42. Το Δικαστήριο εφάρμοσε την ίδια προσέγγιση στην απόφαση Profit Investment SIM³⁵, στην οποία έκρινε ότι ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας σε ενημερωτικό δελτίο έκδοσης ομολόγων μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο που αγόρασε τα εν λόγω ομόλογα από ενδιάμεσο χρηματοπιστωτικό οργανισμό, εάν διαπιστωθεί, μεταξύ άλλων, ότι «ο εν λόγω τρίτος, αγοράζοντας στη δευτερογενή αγορά τα επίμαχα ομόλογα, υπεισήλθε στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του εν λόγω ενδιάμεσου οργανισμού που απορρέουν από τα ομόλογα αυτά δυνάμει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου».

43. Στην υπόθεση DelayFix, τέθηκε το ζήτημα αν η Ryanair μπορούσε να αντιτάξει στην DelayFix, εταιρία ειδικευμένη στην είσπραξη των απαιτήσεων επιβατών αεροπορικών μεταφορών, ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταφοράς μεταξύ της Ryanair και επιβάτη, ο οποίος είχε εκχωρήσει την απαίτησή του στην DelayFix, μολονότι η εταιρία DelayFix δεν είχε συναινέσει στη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας. Στη σκέψη 47 της απόφασης DelayFix, το Δικαστήριο έκρινε ότι η επίκληση της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας ήταν δυνατή μόνον εάν η DelayFix –ο τρίτος– είχε υπεισέλθει σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αρχικού συμβαλλομένου –στη συγκεκριμένη περίπτωση, του επιβάτη– «σύμφωνα με το εφαρμοστέο επί της ουσίας εθνικό δίκαιο».

44. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατά το δίκαιο της Ένωσης, ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, συμφωνηθείσα μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή σε φορτωτική, μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτο κομιστή της φορτωτικής εφόσον αυτός συγκατατέθηκε

³³ Στη σκέψη 37 της απόφασης Refcomp, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, όταν πρόκειται για διαδοχικές συμβάσεις περί μεταβίβασης κυριότητας, η σχέση διαδοχής μεταξύ του αρχικού αγοραστή και του μεταγοραστή, συγκεκριμένα δε του τρίτου ο οποίος στο τέλος των διαδοχικών συμβάσεων αποκτά τα προϊόντα, δεν ερμηνεύεται ως μεταβίβαση μιας και μόνο σύμβασης ούτε και του συνόλου των προβλεπόμενων από αυτή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Οι συμβατικές υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών ενδέχεται να ποικίλουν από σύμβαση σε σύμβαση, οπότε τα δικαιώματα τα οποία ο μεταγοραστής μπορεί να επικαλεστεί έναντι του άνευ ενδιάμεσου πωλήσαντος δεν είναι κατ' ανάγκη εκείνα τα οποία είχε αναλάβει ο κατασκευαστής στο πλαίσιο της σύμβασής του με τον πρώτο αγοραστή. Στη σκέψη 38 της εν λόγω απόφασης, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα της κτήσης φορτωτικής από τρίτο δεν έχουν εφαρμογή σε συμβάσεις μεταβίβασης της κυριότητας προϊόντων δεδομένου ότι οι νομοθεσίες των κρατών μελών διαφέρουν όσον αφορά τη σχέση μεταξύ κατασκευαστή και μεταγοραστή.

³⁴ Απόφαση CDC Hydrogen Peroxide (σκέψη 65).

³⁵ Απόφαση της 20ής Απριλίου 2016 (C-366/13, EU:C:2016:282, σκέψη 37).

στην εν λόγω ρήτρα ή υπεισήλθε στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του φορτωτή³⁶. Το ζήτημα αν ο τρίτος υπεισέρχεται στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του φορτωτή αποκτώντας τη φορτωτική πρέπει να επιλύεται βάσει του εθνικού δικαίου. Όπως ορθώς επισημαίνουν η Allianz, η Marfre και η Ισπανική Κυβέρνηση, το εν λόγω εθνικό δίκαιο είναι το εφαρμοστέο εθνικό ουσιαστικό δίκαιο το οποίο καθορίζεται κατ' εφαρμογήν των κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικαστηρίου που έχει επιληφθεί της διαφοράς³⁷.

45. Το Δικαστήριο φαίνεται να εφαρμόζει την ίδια προσέγγιση στη σκέψη 47 της απόφασης DelayFix, καθόσον, παραπέμποντας στη σκέψη 65 της απόφασης CDC Hydrogen Peroxide, στην οποία μνημονεύεται η σκέψη 30 της απόφασης Coreck, κάνει λόγο για «εφαρμοστέο επί της ουσίας εθνικό δίκαιο». Εξετάζοντας εκ νέου το ζήτημα αυτό στη σκέψη 63 και στο διατακτικό της απόφασης DelayFix, το Δικαστήριο φαίνεται να μεταβάλλει τη θέση του, καθόσον κρίνει ότι το ζήτημα αν η εταιρία είσπραξης οφειλών έχει υπεισέλθει σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αρχικού συμβαλλομένου πρέπει να εξακριβωθεί υπό το πρίσμα της «νομοθεσία[ς] του κράτους του οποίου τα δικαστήρια ορίζονται ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία με [τη] ρήτρα [παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας]».

46. Η συγκεκριμένη προσέγγιση ενέχει τις τρεις δυσχέρειες που εκθέτω κατωτέρω και, ως εκ τούτου, δεν τη συνιστώ στο Δικαστήριο³⁸.

47. Πρώτον, από το σημείο 45 των παρουσών προτάσεων προκύπτει ότι η συλλογιστική της απόφασης DelayFix ενέχει ασυνέπεια, ενδεχομένως δε και σαφή αντίφαση. Δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι ακολουθείται η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όπως συνοψίζεται στο σημείο 44 των παρουσών προτάσεων, κατά την οποία το δίκαιο που διέπει το ζήτημα αν ο τρίτος υπεισέρχεται στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του φορτωτή αποκτώντας τη φορτωτική είναι το εφαρμοστέο εθνικό ουσιαστικό δίκαιο το οποίο καθορίζεται κατ' εφαρμογήν των κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικαστηρίου που έχει επιληφθεί της διαφοράς, και, εν συνεχεία, το Δικαστήριο να καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, αντιθέτως, εφαρμοστέο σχετικώς είναι το δίκαιο του κράτους μέλους που ορίζεται ως έχον διεθνή δικαιοδοσία βάσει της ρήτρας παρεκτάσεως.

48. Δεύτερον, φρονώ ότι η προσέγγιση που προκρίθηκε στη σκέψη 63 και στο διατακτικό της απόφασης DelayFix δεν αποσαφηνίζει ή διευκρινίζει απλώς τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις Coreck και CDC Hydrogen Peroxide³⁹. Εάν δεν πρόκειται απλώς και μόνον περί σφάλματος εκ παραδρομής –ενδεχόμενο το οποίο δεν αποκλείω, όπως θα εκτεθεί στο σημείο 50 των παρουσών προτάσεων–, η επίμαχη προσέγγιση αποκλίνει σαφώς από εκείνη προγενέστερων αποφάσεων του Δικαστηρίου. Μολονότι το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται κατ' ανάγκην από την προγενέστερη νομολογία του και μπορεί, βεβαίως, να την προσαρμόζει προκειμένου να λάβει υπόψη, για παράδειγμα, μεταβολές των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου ή την ύπαρξη νέων στοιχείων, είναι παράδοξο ότι η απόφαση DelayFix δεν περιέχει καμία επεξήγηση για την αλλαγή της θέσης του Δικαστηρίου όσον αφορά το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο.

³⁶ Εκκινώντας από την παραδοχή ότι η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας είναι έγκυρη στις σχέσεις μεταξύ του μεταφορέα και του φορτωτή, στοιχείο το οποίο δεν αμφισβητείται στις υπό κρίση υποθέσεις.

³⁷ Αποφάσεις Coreck (σκέψη 30) και CDC Hydrogen Peroxide (σκέψη 65).

³⁸ Για κριτική της απόφασης DelayFix, βλ. Larribère, L., «Note sous CJUE, 18 novembre 2020, Ryanair DAC c. DelayFix, aff. C-519/19», *Journal du droit international*, 2021, σ. 1043, και Wołodkiewicz, B., «The Enforceability of a Jurisdiction Clause against an Assignee», *Journal of European Consumer and Market Law*, 2021, σ. 206.

³⁹ Βλ. σημείο 44 των παρουσών προτάσεων.

49. Τρίτον, η προσέγγιση που υιοθετήθηκε στη σκέψη 63 και στο διατακτικό της απόφασης DelayFix μπορεί να ερμηνευθεί ούτως ώστε ο κανόνας περί σύγκρουσης δικαίων που θεσπίστηκε με το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια σχετικά με την ουσιαστική ισχύ της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας να διέπει τη μεταβίβαση σε τρίτο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του συμβαλλομένου της αρχικής σύμβασης. Στα σημεία 54 έως 56 των παρουσών προτάσεων εκθέτω τους λόγους για τους οποίους εκτιμώ ότι η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή από το Δικαστήριο.

50. Λαμβανομένης υπόψη της συλλογιστικής που εκτίθεται στις σκέψεις 48 έως 62 της απόφασης DelayFix, δεν αποκλείω το ενδεχόμενο το Δικαστήριο να είχε την πρόθεση να παραπέμψει στη νομοθεσία του κράτους του οποίου τα δικαστήρια ορίζονται ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία βάσει της σχετικής ρήτρας προκειμένου να εξετασθεί το κύρος της εν λόγω ρήτρας στο πλαίσιο της σχέσης μεταξύ των αρχικών συμβαλλομένων, συγκεκριμένα δε της αεροπορικής εταιρίας και του επιβάτη. Η παραπομπή στην εν λόγω νομοθεσία στη σκέψη 63 και στο διατακτικό της απόφασης DelayFix θα είναι, σε τέτοια περίπτωση, απλώς και μόνον τυπογραφικό σφάλμα.

51. Κατά τη γνώμη μου, τρεις είναι οι λόγοι για τους οποίους, ανεξαρτήτως των αλλαγών που επέφερε το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, πρέπει να εξακολουθήσουν να έχουν εφαρμογή οι αρχές που διαμορφώθηκαν στη νομολογία περί ερμηνείας του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, της Σύμβασης των Βρυξελλών και του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, η οποία μνημονεύεται στα σημεία 38, 39 και 41 έως 44 των παρουσών προτάσεων.

52. Πρώτον, παρατηρώ ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, στο μέτρο που το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια αντικατέστησε, με πανομοιότυπη κατ' ουσίαν διατύπωση, το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, η ερμηνεία του Δικαστηρίου όσον αφορά τη δεύτερη από τις ως άνω διατάξεις ισχύει και για την πρώτη⁴⁰.

53. Δεύτερον, φρονώ ότι πρωταρχικός σκοπός της κατάργησης της προϋπόθεσης κατά την οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη πρέπει να έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος είναι η ενίσχυση της αυτονομίας της βουλήσεως των συμβαλλομένων να επιλέγουν το δικαστήριο ή τα δικαστήρια που έχουν διεθνή δικαιοδοσία και ότι η εν λόγω κατάργηση ουδεμία ασκεί επιρροή στην εφαρμογή ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας σε τρίτους ή στα αποτελέσματα τέτοιων ρητρών σε τρίτους.

54. Τρίτον (και τούτο είναι το κρίσιμο ζήτημα στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα), συντάσσομαι με την άποψη της Ισπανικής Κυβέρνησης και της Επιτροπής ότι ο νέος κανόνας περί σύγκρουσης δικαίων ο οποίος προβλέπει ότι η ουσιαστική ισχύς της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας καθορίζεται βάσει του δικαίου του κράτους μέλους του δικαστηρίου ή των δικαστηρίων που ορίζονται με την εν λόγω ρήτρα δεν έχει ως σκοπό τη ρύθμιση των αποτελεσμάτων των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας έναντι τρίτων, ιδίως δε το ζήτημα αν τρίτος υπεισήλθε σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αρχικού συμβαλλομένου.

55. Συναφώς, συντάσσομαι με την κατά τα φαινόμενα ομόφωνη άποψη στη νομική θεωρία ότι η έννοια της «ουσιαστικής ισχύος», κατά το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, περιλαμβάνει την ουσιαστική ισχύ ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας όταν προσβάλλεται ως άκυρη, μεταξύ άλλων λόγω πλάνης, ψευδούς δήλωσης, καταναγκασμού,

⁴⁰ Πρβλ. απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2022, Tilman (C-358/21, EU:C:2022:923, σκέψη 34). Το Δικαστήριο κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα σε σχέση με το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, της Σύμβασης των Βρυξελλών και το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, διατάξεις με σχεδόν πανομοιότυπη διατύπωση (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Refcomp, σκέψεις 18 και 19).

απάτης, αναρμοδιότητας ή έλλειψης δικαιοπρακτικής ικανότητας⁴¹. Στην *Εισηγητική έκθεση* σχετικά με τη Σύμβαση της Χάγης της 30ής Ιουνίου 2005 για τις συμφωνίες παρέκτασης δικαιοδοσίας, οι καθηγητές T. Hartley και M. Dogauchi συμμερίζονται την άποψη αυτή σχολιάζοντας το άρθρο 5, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω Σύμβασης ως εξής: «[η] διάταξη περί ακυρότητας ισχύει μόνο για ουσιαστικούς (και όχι τυπικούς) λόγους ακυρότητας» και «[σ]κοπός της διάταξης είναι να αναφέρεται κατά κύριο λόγο στις περιπτώσεις όπου συντρέχουν γενικώς αναγνωρισμένοι λόγοι ακυρότητας, όπως απάτη, πλάνη, ψευδής δήλωση, καταναγκασμός ή έλλειψη δικαιοπρακτικής ικανότητας»⁴².

56. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας έναντι τρίτων δεν εμπίπτουν στην έννοια της «ουσιαστικής ισχύος», κατά το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια⁴³. Η ισχύς ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας και η δυνατότητα εφαρμογής ή επίκλησής της έναντι τρίτων αποτελούν χωριστά και διακριτά ζητήματα.

57. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει την έννοια ότι ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας συμφωνηθείσα μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή και ενσωματωμένη σε φορτωτική μπορεί να αντισταχθεί σε τρίτο κομιστή της φορτωτικής εφόσον, κατά την απόκτηση της εν λόγω φορτωτικής, ο τρίτος κομιστής υπεισήλθε στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του φορτωτή. Απόκειται στο δικαστήριο που έχει επιληφθεί της υπόθεσης να διακριβώσει ότι πληρούται η εν λόγω προϋπόθεση σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό ουσιαστικό δίκαιο το οποίο καθορίζεται κατ' εφαρμογήν των κανόνων ιδιωτικού δικαίου του εν λόγω δικαστηρίου. Ο κανόνας του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, κατά τον οποίο η ουσιαστική ισχύς ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να εκτιμάται βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους του δικαστηρίου ή των δικαστηρίων που ορίζονται με την εν λόγω ρήτρα ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία, δεν διέπει το ζήτημα αν χωρεί επίκληση της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται σε φορτωτική έναντι του τρίτου κομιστή της εν λόγω φορτωτικής.

Επί του δευτέρου, του τρίτου και του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος

58. Με το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία τρίτος ως προς σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων, συναφθείσα μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή, ο οποίος αποκτά τη φορτωτική που αποδεικνύει την εν λόγω σύμβαση, υπεισέρχεται σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του φορτωτή, πλην εκείνων

⁴¹ Βλ., μεταξύ άλλων, Ahmed, M., «The Validity of Choice of Court Agreements in International Commercial Contracts under the Hague Choice of Court Convention and the Brussels Ia Regulation», σε Furmston, M. (επιμ.), *The Future of the Law of Contract*, Informa Law, Routledge, 2020, αριθ. 4, σ. 217· Fallon, M. και Francq, S., «L'incidence de l'entrée en vigueur de la Convention de La Haye de 2005 sur les accords d'élection de for sur l'article 25 du règlement Bruxelles Ibis», *J.T.*, 2016, αριθ. 22, σ. 169· Hartley, T., *Choice-of-court agreement under the European and international instruments*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2013, αριθ. 7.05, σ. 130-131· Musseva, B., «Opposability of choice-of-court agreements against third parties under the Hague choice-of-court Convention and Brussels Ibis Regulation», σ. 76, διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Analibr18god9/4.pdf>· Ratković, T. και Zgrabljic Rotar, D., «Choice-of-Court Agreements under the Brussels I Regulation (Recast)», *Journal of Private International Law*, τόμος 9, 2013, σ. 253-255.

⁴² Βλ. υποσημείωση 19 των παρούσων προτάσεων, *Εισηγητική έκθεση* (σημείο 126).

⁴³ Ομοίως, η εν λόγω έννοια δεν περιλαμβάνει την ερμηνεία ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας (πρβλ. απόφαση της 3ης Ιουλίου 1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Οι προϋποθέσεις τυπικής ισχύος της ρήτρας ορίζονται στο άρθρο 25, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής εθνικού δικαίου, περιλαμβανομένων των κανόνων περί σύγκρουσης δικαίων.

που απορρέουν από τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται στην εν λόγω σύμβαση και η οποία μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο μόνον εφόσον αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής και χωριστής διαπραγματεύσεως.

59. Από την εξέταση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος προκύπτει ότι, κατά τη διαφαινόμενη ως προσηκουσα ερμηνεία του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας ενσωματωμένη σε φορτωτική μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο κομιστή της φορτωτικής εφόσον η εν λόγω ρήτρα έχει αναγνωριστεί ως έγκυρη στο πλαίσιο της σχέσης μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή και εφόσον, βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, ο τρίτος κομιστής της φορτωτικής, αποκτώντας την, διαδέχθηκε τον φορτωτή στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του. Στην περίπτωση αυτή, δεν απαιτείται να εξακριβωθεί η συγκατάθεση του τρίτου κομιστή στη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας.

60. Κατά τη γνώμη μου, από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο εκκινεί από την παραδοχή ότι εν προκειμένω έχει εφαρμογή το ισπανικό δίκαιο, συγκεκριμένα δε το άρθρο 251 του LNM, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο του 468⁴⁴. Από τις δύο ως άνω διατάξεις, ερμηνευόμενες από κοινού, φαίνεται να προκύπτει ότι τρίτος ο οποίος αποκτά φορτωτική υπεισέρχεται σε όλα τα δικαιώματα και τις αγωγές του φορτωτή επί των εμπορευμάτων, πλην εκείνων που απορρέουν από ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας. Η εν λόγω ρήτρα είναι έγκυρη μόνον εάν ο τρίτος κομιστής της φορτωτικής τη διαπραγματεύθηκε ατομικά και χωριστά.

61. Εν αντιθέσει προς την άποψη της Allianz, της Marfite και της Ισπανικής Κυβέρνησης, συντάσσομαι με την άποψη της Επιτροπής ότι η εν λόγω εθνική νομοθεσία έχει ως αποτέλεσμα την καταστρατήγηση του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, όπως έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και, επομένως, αντιβαίνει στη συγκεκριμένη διάταξη.

62. Παρατηρώ, εντούτοις, ότι το άρθρο 468 του LNM προβλέπει ότι εφαρμόζεται «με την επιφύλαξη [...] των κανόνων του δικαίου της Ένωσης»⁴⁵. Λαμβανομένης υπόψη της επιφύλαξης αυτής, με τις παρατηρήσεις της η Ισπανική Κυβέρνηση ερμηνεύει τη συγκεκριμένη διάταξη, θεωρούμενη «μεμονωμένα», ως εφαρμοστέα αποκλειστικώς σε περίπτωση ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 25 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, συγκεκριμένα, δε, εκείνες βάσει των οποίων απονέμεται διεθνής δικαιοδοσία στα δικαστήρια τρίτων χωρών. Ομοίως, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο κανόνας του άρθρου 468 του LNM δεν εφαρμόζεται εάν βάσει της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας απονέμεται διεθνής δικαιοδοσία στα δικαστήρια κράτους μέλους.

63. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το αιτούν δικαστήριο οφείλει να ερμηνεύσει την εθνική νομοθεσία κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης. Συνεπώς, εάν η επιφύλαξη του άρθρου 468 του LNM μπορεί να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να ερμηνεύσει την επίμαχη εθνική νομοθεσία κατά τρόπο σύμφωνο προς το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, όπως έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου, χωρίς η εν λόγω ερμηνεία να αντιβαίνει στο ισπανικό δίκαιο, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να προκριθεί η λύση αυτή.

⁴⁴ Αυτή είναι επίσης η άποψη της Allianz και της Marfite. Η Maersk υποστηρίζει ότι οι κανόνες περί σύγκρουσης δικαίων του ισπανικού δικαίου παραπέμπουν στο περουβιανό δίκαιο.

⁴⁵ Βλ. επίσης σημείο XI του προοιμίου του LNM, το οποίο μνημονεύθηκε στο σημείο 6 των παρούσων προτάσεων.

64. Ως εκ τούτου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία τρίτος ως προς σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων, συναφθείσα μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή, ο οποίος αποκτά τη φορτωτική που αποδεικνύει την εν λόγω σύμβαση, υπεισέρχεται σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του φορτωτή, πλην εκείνων που απορρέουν από τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται στην εν λόγω σύμβαση και η οποία μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο μόνον εφόσον αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής και χωριστής διαπραγμάτευσης.

Πρόταση

65. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Audiencia Provincial de Pontevedra (εφετείο Pontevedra, Ισπανία) ως εξής:

1) Το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις,

έχει την έννοια ότι ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας συμφωνηθείσα μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή και ενσωματωμένη σε φορτωτική μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτο κομιστή της φορτωτικής εφόσον, κατά την απόκτηση της εν λόγω φορτωτικής, ο τρίτος κομιστής υπεισήλθε στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του φορτωτή. Απόκειται στο δικαστήριο που έχει επιληφθεί της υπόθεσης να διακριβώσει ότι πληρούται η εν λόγω προϋπόθεση σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό ουσιαστικό δίκαιο το οποίο καθορίζεται κατ' εφαρμογήν των κανόνων ιδιωτικού δικαίου του εν λόγω δικαστηρίου. Ο κανόνας του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, κατά τον οποίο η ουσιαστική ισχύς ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να εκτιμάται βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους του δικαστηρίου ή των δικαστηρίων που ορίζονται ως έχοντα διεθνή δικαιοδοσία με την εν λόγω ρήτρα, δεν διέπει το ζήτημα αν χωρεί επίκληση της ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται σε φορτωτική έναντι του τρίτου κομιστή της εν λόγω φορτωτικής.

2) Το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού 1215/2012

έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία τρίτος ως προς σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων, συναφθείσα μεταξύ μεταφορέα και φορτωτή, ο οποίος αποκτά τη φορτωτική που αποδεικνύει την εν λόγω σύμβαση, υπεισέρχεται σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του φορτωτή, πλην εκείνων που απορρέουν από τη ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας η οποία περιέχεται στην εν λόγω σύμβαση και η οποία μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο μόνον εφόσον αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής και χωριστής διαπραγμάτευσης.